

การเตรียมความพร้อมด้านเจตคติและการสร้างเสริมความเข้าใจของครูสอนภาษาอังกฤษ คนไทยในภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางเพื่ออาเซียน The Preparation of Thai English Teachers' Attitudes and Empowering Concepts Concerning English As A Lingua Franca for ASEAN

ดร. สรรพร ศิริพันธ์ *

บทคัดย่อ

บทความนี้ขอเสนอการเตรียมความพร้อมด้านความเข้าใจถึงสถานะ บทบาทของภาษาอังกฤษในแบบต่างๆ รวมถึงภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางของอาเซียน เจตคติที่เปิดกว้างต่อภาษาอังกฤษที่หลากหลาย รวมถึงข้อเสนอแนะด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่ออาเซียน ทั้งนี้เพื่อหวังที่จะให้ผู้สอนได้นำไปขับเคลื่อนปรับใช้ในการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทการสอนของตน โดยคำนึงถึงการนำไปใช้สื่อสารจริงในบริบทอาเซียนท่ามกลางสถานการณ์ปัจจุบันที่ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติหรือมีการกำหนดสาระมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนหรือพลเมืองไทยมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษทัดเทียมกับพลเมืองในประเทศอื่นๆ ในอาเซียนแต่อย่างใด

คำสำคัญ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง เจตคติ ครูสอนภาษาอังกฤษคนไทย ประชาคมอาเซียน

Abstract

This article aims to empower Thai English teachers to understand the status, functions and variety of English used worldwide, to promote understanding in a variety of English in ASEAN with an open-minded, and to suggest some pedagogical guidelines. Thus, it is hoped that the preparation suggested in the article would gear Thai English teachers as self-directed practitioners who are able to reconceptualize the practical purposes of English as a lingua franca (ELF) for ASEAN and implement the change that suits their teaching context, despite the uncertainty and inconclusiveness of English teaching policy in ASEAN context in Thailand.

Keywords

English as a Lingua Franca, Attitudes, Thai English Teachers, ASEAN

*อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยพายัพ
E-mail: sirikhansornporn@gmail.com

บทนำ

ปัจจุบันมีการกล่าวถึงการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีความสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทัดเทียมกับพลเมืองในชาติสมาชิกอาเซียน (Association of South East Asian Nations - ASEAN) อย่างแพร่หลาย อีกทั้งบทความวิชาการหรืองานวิจัยด้านการสอนภาษาอังกฤษ มักจะเกริ่นถึงที่มาที่ไปในประเด็นการเตรียมความพร้อมเพื่อประชาคมอาเซียน ก่อนเข้าสู่เนื้อหาของบทความหรือการรายงานในแทบทุกงานเขียน อย่างไรก็ตาม คำกล่าว “การเตรียมความพร้อม” ก่อให้เกิดคำถามในเชิงปฏิบัติการที่ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่แน่ชัดว่าควรเตรียมอะไร ใช้แนวการเรียนการสอน หรือใช้เกณฑ์การประเมินแบบไหนและอย่างไร เป็นต้น ซึ่งการตอบคำถามดังกล่าว ควรเริ่มที่การเตรียมความพร้อมด้านความเข้าใจของผู้สอนต่อภาษาอังกฤษที่ถูกกำหนดให้เป็นภาษากลางเพื่อการสื่อสารระหว่างพลเมืองอาเซียนด้วยกัน พร้อมเจตคติที่เปิดกว้างต่อความแตกต่างทั้งทางภาษา สังคม และวัฒนธรรมของพลเมืองอาเซียน ดังนั้น บทความนี้จึงขอนำเสนอ 1) ความเข้าใจในสถานะและบทบาทของภาษาอังกฤษในแบบต่างๆ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง 2) การแปรของภาษาอังกฤษในอาเซียน 3) เจตคติต่อภาษาอังกฤษที่หลากหลาย และ 4) ข้อเสนอแนะในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบริบทอาเซียนที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อความคาดหวังที่ครูผู้สอนคนไทยจะใช้ขับเคลื่อนในเชิงปฏิบัติจริงเพื่อนำพาผู้เรียนก้าวเป็นพลเมืองอาเซียนโดยใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพต่อไป

สถานะและบทบาทของภาษาอังกฤษในแบบต่างๆ

เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้ภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ทำให้เกิดคำเรียกสถานะของภาษาอังกฤษแตกต่างกันไป ซึ่งในบทความนี้ขออธิบายคำนิยามบางคำ ที่นอกเหนือไปจากสถานะของภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (English as a Foreign Language - EFL) ที่ใช้เป็นแนวคิดในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสถานะและบทบาทของภาษาอังกฤษ ที่ไม่ว่าจะถูกเรียกต่างกันแบบใด ต่างสอดคล้องกับการใช้ภาษาอังกฤษในโลกปัจจุบันและเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในบริบทอาเซียนโดยตรงทั้งสิ้น ดังต่อไปนี้

1. ภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ (English as an International Language - EIL)

มีผู้ให้นิยามภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ (หรือต่อไปนี้จะเรียกว่า EIL) อย่างหลากหลาย โดย Widdowson (1997) กล่าวว่า EIL เป็นทำเนียบภาษา (Register) อีกแบบหนึ่งของภาษาอังกฤษ ที่มีจุดประสงค์การใช้ส่วนใหญ่ คือ เพื่องานวิชาการหรืองานอาชีพต่างๆ ที่เน้นภาษาเขียนเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ได้มีสถานะเป็นภาษาประจำชาติ หรือภาษาของคนในกลุ่มใดกลุ่มคนหนึ่ง ส่วน Modiano (1999) กล่าวว่า EIL เป็นชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของภาษาอังกฤษแบบมาตรฐาน (Standard English) ที่ผู้ใช้อาจเป็นเจ้าของภาษาหรือไม่ใช่เจ้าของภาษาก็ได้ แต่เป็นผู้พูดภาษาอังกฤษที่มีความรอบรู้ในการสื่อสารด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมืองได้ในระดับนานาชาติ โดย EIL มีสถานะเป็นแกนหลัก (Common Core) ท่ามกลางภาษาอังกฤษที่หลากหลาย โดยไม่ได้จำกัดอยู่แต่ภาษาอังกฤษแบบใดเป็นการเฉพาะ ส่วน McKay (2002) กล่าวว่า EIL เป็น ภาษาที่ใช้โดยเจ้าของภาษาที่พูดภาษาอังกฤษ และผู้ใช้ภาษาอังกฤษได้แบบสองภาษา (Bilingual Users) ที่ใช้ภาษาอังกฤษสำหรับการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม แม้จะมีผู้ให้นิยาม EIL ค่อนข้างจะแตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่สอดคล้องกันคือ EIL

เป็นภาษาสากลของโลก ที่ใช้ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในบริบทและจุดประสงค์ในการสื่อสารที่แตกต่างกัน โดยใช้สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ตามบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป โดยกลุ่มประเทศใดจะอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของภาษาไม่ได้

2. ภาษาอังกฤษแบบหลากหลายระดับโลก (World Englishes - WEs)

บทความนี้ขอกล่าวถึงแนวคิดภาษาอังกฤษแบบหลากหลายระดับโลก (หรือต่อไปนี้จะเรียกว่า WEs) ตามแนวคิดของ Kachru (1982) ที่จำแนกกลุ่มการใช้ภาษาอังกฤษของคนทั่วโลกออกเป็นสามกลุ่มประเทศ คือ กลุ่มประเทศวงใน (Inner Circle) วงนอก (Outer Circle) และวงขยาย (Expanding Circle) โดยการจัดแบ่งขึ้นอยู่กับการใช้ภาษาอังกฤษที่ส่งผลให้ภาษาอังกฤษมีสถานะ บทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันไป โดยกลุ่มประเทศทั้งสาม แสดงได้ดังรูปข้างล่างนี้

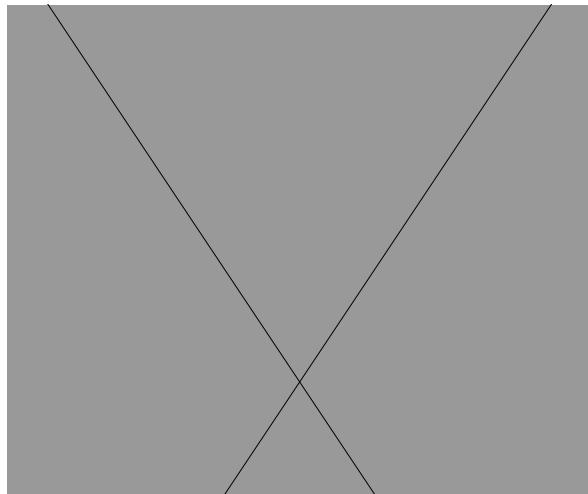
ภาพที่ 1: การแบ่งกลุ่มประเทศของภาษาอังกฤษแบบหลากหลายระดับโลกตามแนวคิดของ Kachru (1982)
ที่มา: ปรับจาก Crystal, 2003, 6

จากภาพที่ 1 กลุ่มประเทศวงใน หรือกลุ่มประเทศที่สร้างบรรทัดฐานการใช้ภาษาอังกฤษ คือ ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และ นิวซีแลนด์ เป็นต้น ส่วนประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา จะจัดอยู่ในกลุ่มประเทศวงนอก ได้แก่ อินเดีย แอฟริกา สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ เป็นต้น ซึ่งภาษาอังกฤษมีสถานะเป็นภาษาราชการหรือกึ่งทางการ หรือเป็นภาษาที่สอง และจุดประสงค์การใช้เป็นไปเพื่อการสื่อสารในประเทศ โดย Kachru (1982) กล่าวว่าประเทศในกลุ่มวงนอกนี้เป็นกลุ่มประเทศที่พัฒนาบรรทัดฐานการใช้ภาษาอังกฤษ ส่วนประเทศในกลุ่มวงขยาย คือ กลุ่มประเทศที่ภาษาอังกฤษไม่ได้มีบทบาททางการปกครองในยุคนาณานิคมของจักรวรรดิอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา แต่มีการใช้ภาษาอังกฤษอย่างแพร่หลายในฐานะเป็นภาษาต่างประเทศ และจุดประสงค์การใช้เป็นไปเพื่อสื่อสารระหว่างประเทศในด้านเศรษฐกิจ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรือด้านการศึกษา เป็นต้น ซึ่งประเทศในกลุ่มวงขยาย ได้แก่ จีน อินเดีย รัสเซีย เป็นต้น ซึ่ง Kachru (1982) เรียกการใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มประเทศนี้เป็นประเทศที่ต้องพึ่งบรรทัดฐานของกลุ่มประเทศวงในซึ่งตรงกับสภาพการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยการใช้ภาษาอังกฤษ

ในประเทศสมาชิกในอาเซียนทั้ง 10 ประเทศตามแนวคิดของ Kachru จัดอยู่ในกลุ่มวงนอกและวงขยายเท่านั้น โดยมีบรูไน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ เป็นประเทศในวงนอก ส่วนอีก 6 ประเทศ ซึ่งรวมถึงไทย กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว พม่า และเวียดนาม เป็นประเทศในกลุ่มวงขยายที่ภาษาอังกฤษมีฐานะเป็นเพียงภาษาต่างประเทศ (Deterding & Kirkpatrick, 2006)

3. ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแห่งเอเชีย (English As An Asian Language)

การแบ่งภาษาอังกฤษเป็นภาษาแห่งเอเชียขึ้นอยู่กับปัจจัยสองประการคือ การแบ่งตามภูมิภาคและแบ่งตามบทบาทและการใช้ ซึ่งการแบ่งตามภูมิภาคแบ่งได้เป็นสามภูมิภาคใหญ่ คือ เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแปซิฟิก และเอเชียตะวันออก ส่วนการแบ่งตามบทบาทและการใช้ขึ้นอยู่กับนโยบายแต่ละประเทศที่กำหนดให้ใช้ภาษาอังกฤษในบริบทใด หรือใช้เป็นภาษาอย่างเป็นทางการหรือไม่อย่างไร (Jenkins, 2006) อย่างไรก็ตาม การแพร่ขยายของภาษาอังกฤษในภูมิภาคเอเชียทำให้แนวคิดของ WEs ในยุคหลังสมัยใหม่ของสภาวะโลกาภิวัตน์ มีความเป็นพลวัตมากกว่าแนวคิดแบบเดิมโดยเปลี่ยนไปเป็นใช้รูปหรือลักษณะทางภาษาบางอย่างร่วมกัน แสดงได้ดังภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 2: วงกลมสามกลุ่มประเทศของภาษาอังกฤษเป็นภาษาแห่งเอเชีย

ที่มา: Kachru & Nelson, 2006, 27

ภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษในภูมิภาคเอเชียมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่รวมเข้าหากันซึ่งต่างไปจากเดิมที่เป็นลักษณะของศูนย์กลางที่ยึดแบบภาษาของประเทศที่สร้างบรรทัดฐานตามกลุ่มประเทศวงใน ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุประการแรกที่เกี่ยวข้องเป็นสาเหตุหลัก คือ การย้ายถิ่นของผู้คนที่ทำให้ภาษาอังกฤษที่ใช้ระหว่างประเทศมีรูปแบบหรือลักษณะที่หลากหลายทั้งด้านการออกเสียง การใช้คำ หรือรูปไวยากรณ์ ดังที่ Canagarajah (2013) ได้อธิบายว่าการใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มประเทศทั้งสามวงนี้เป็นไปอย่างบูรณาการ จากแนวคิดแบบเดิมที่ผู้ใช้ในกลุ่มประเทศวงในเป็นผู้สร้างบรรทัดฐานทางภาษาเข้ากับการแปรของภาษาอังกฤษในแบบเอเชีย จนทำให้เกิดคำเรียกภาษาอังกฤษแบบสิงคโปร์ ภาษาอังกฤษแบบฟิลิปปินส์ ภาษาอังกฤษแบบมาเลเซีย และภาษาอังกฤษแบบฮ่องกง

เป็นต้น ประการที่สองคือ ภาษาอังกฤษถือเป็นสื่อหลักในความต้องการของการเรียนรู้ในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งอ้างได้จากข้อมูลทางสถิติที่แสดงจำนวนผู้เรียนภาษาอังกฤษในเอเชียมีมากกว่าผู้พูดที่เป็นเจ้าของภาษา ตามสถิติในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

จำนวนผู้ใช้ภาษาอังกฤษในทวีปเอเชียโดยประมาณ

Society	Approx. Population	% of English Speakers	Approx. Totals	Society	Approx. Population	% of English Speakers	Approx. Totals
OUTER CIRCLE				EXPANDING CIRCLE			
India	1,100 million	30%	330 million	China	1,322 million	25%	330 million
Philippine*	90 million	48%	44 million	Japan	127 million	20%	25 million
Pakistan	165 million	11%	18 million	Indonesia*	234 million	5%	12 million
Nepal	29 million	30%	8.7 million	Thailand*	65 million	10%	6.5 million
Malaysia*	25 million	32%	8.0 million	South Korea	49 million	10%	4.9 million
Bangladesh	150 million	5%	7.5 million	Vietnam*	85 million	5%	4.2 million
Hong Kong	6.9 million	45%	3.1 million	Myanmar*	47 million	5%	2.4 million
Singapore*	4.5 million	50%	2.2 million	Taiwan	23 million	10%	2.3 million
Sri Lanka	21 million	10%	2.1 million	Cambodia*	14 million	5%	0.7 million
Brunei*	0.4 million	39%	0.1 million	Laos*	6.5 million	5%	0.3 million
Bhutan	2.3 million	5%	0.1 million				

* หมายถึงประเทศในประชาคมอาเซียน

ที่มา: Bolton, 2008, 6

จากตารางที่ 1 เห็นได้ว่าผู้ใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มประเทศวงนอกและกลุ่มขยายในเอเชีย ซึ่งรวมถึง 10 ประเทศในประชาคมอาเซียน มีจำนวนมากกว่าเจ้าของภาษาที่อยู่ในกลุ่มวงในที่มิใช่เพียงไม่กี่ประเทศ ซึ่งจำนวนที่มากกว่าของผู้ใช้ภาษาที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษา โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศขยายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเป็นกลุ่มประเทศที่เป็นกลไกหลักของเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน ประการที่สามคือ อิทธิพลของนวัตกรรมสื่อสารในโลกปัจจุบัน หรือการรับวัฒนธรรมสมัยนิยม (Pop-Culture) เป็นผลทำให้เกิดการข้ามทางภาษา ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างสรรคของภาษาที่สะท้อนในงานด้านวรรณกรรม เพลง ภาพยนตร์ หรือสื่อโฆษณา อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และ ประการที่สี่คือ มีการใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มสังคมหลากหลายระดับ ซึ่งเห็นได้จากการมีหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ หรือสื่อทางวิทยุและโทรทัศน์ที่เสนอข่าวภาษาอังกฤษตามเมืองหลักต่างๆ โดยภาษาที่ใช้จะถูกทำให้

ง่ายขึ้นจากสาเหตุที่กล่าวมานี้ได้สนับสนุนว่าภาษาอังกฤษไม่ได้เป็นของผู้ใช้ที่มาจากกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่เท่านั้น และการกล่าวว่าผู้ใช้ภาษาอังกฤษที่อยู่ในกลุ่มประเทศวงขยายที่รวมถึงหลายประเทศในอาเซียนจัดเป็นกลุ่มผู้ใช้ภาษาอังกฤษที่ต้องพึ่งบรรทัดฐานของกลุ่มประเทศวงในแต่เพียงกลุ่มเดียวคงใช้ไม่ได้อีกต่อไป (Kubota & Ward, 2000)

4. ภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษากลาง (English As A Lingua Franca - ELF)

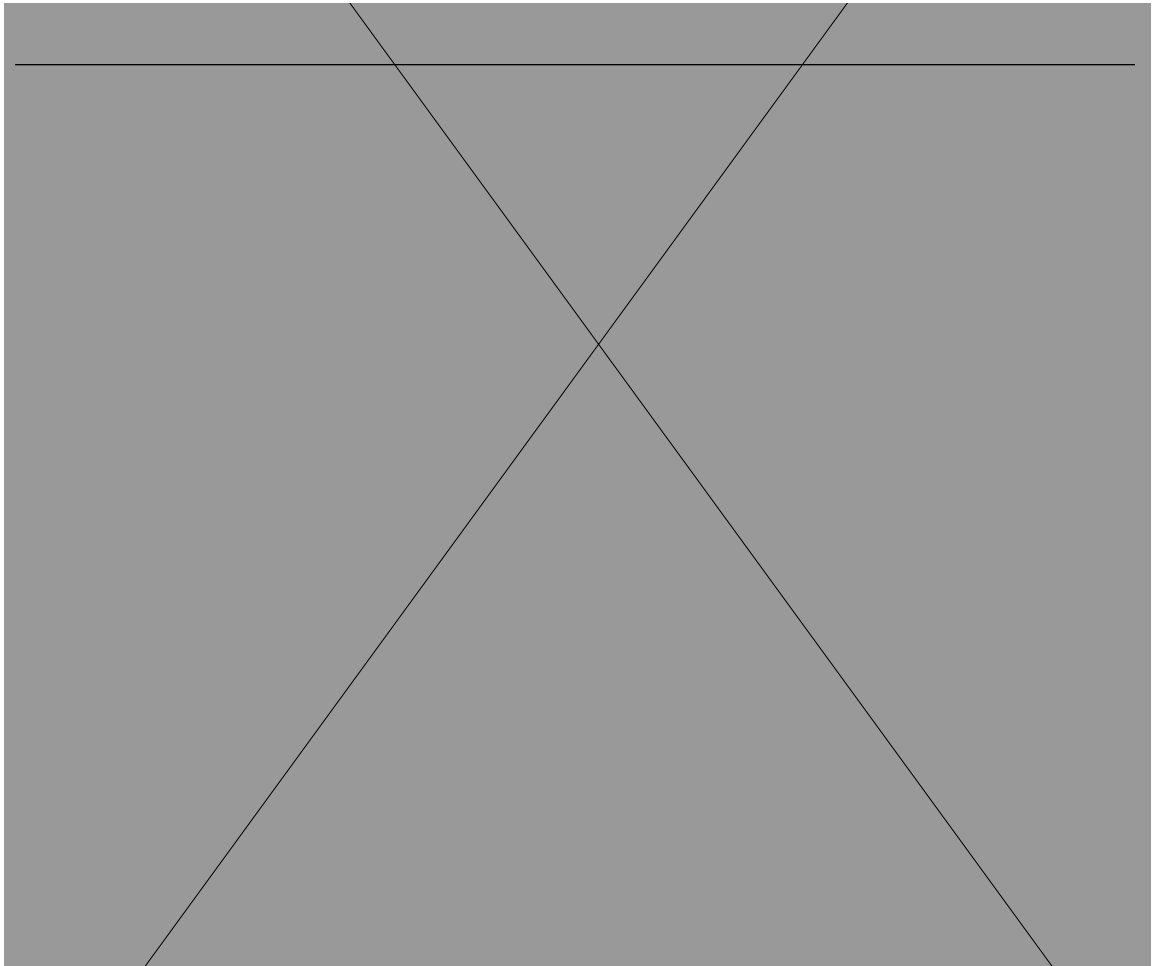
ข้อตกลงที่ได้จากการประชุมสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียนซัมมิต (ASEAN Summit) ในปี 2007 ได้รับในกฎบัตรอาเซียนข้อที่ 34 ให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาเพื่อการทำงานหรือปฏิบัติการ “the Working Language of ASEAN Shall be English” ทั้งนี้เพื่อความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน ในกรณี ที่สมาชิกขององค์กรนั้นๆ มีพื้นฐานภาษาแตกต่างกันหรืออาจมีมากกว่าหนึ่งภาษา (Kirkpatrick, 2008) ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวมิได้เป็นประเด็นใหม่แต่ประการใด เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลและได้เป็นภาษาแห่งเอเชียที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารทั้งระดับชาติและนานาชาติในหลายๆ ภูมิภาคในทวีปเอเชียมานานแล้ว (Honna & Tekeshita, 1998) และแม้ปัจจุบันจะมีการถกเถียงคำเรียกสถานะของภาษาอังกฤษตามที่กล่าวมาข้างต้นก็ตาม อย่างไรก็ตาม ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง (หรือต่อไปนี้อาจเรียกว่า ELF) ถือว่าตรงกับบริบทอาเซียนมากที่สุดเมื่อเทียบกับคำเรียกต่างๆ ซึ่งนิยามของภาษากลาง (Lingua Franca) คือ ภาษาๆ หนึ่งไม่ว่าเป็นภาษาใด ที่ใช้เพื่อการติดต่อ (Contact Language) ระหว่างผู้พูดที่มีภาษาที่หนึ่งหรือภาษาแม่ต่างกัน และมีวัฒนธรรมต่างกัน (Firth, 1996 ; Swann, Deumert, Lillis & Mesthrie, 2004) ส่วนภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง หมายถึง การสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษระหว่างผู้พูดที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาด้วยกันในระดับนานาชาติ ในบริบทที่ไม่ค่อยเป็นทางการ (Watterson, 2008) ซึ่ง Park & Wee (2011) ได้สรุปลักษณะเด่นของ ELF สำหรับพลเมืองอาเซียน คือ ผู้ใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มสมาชิกทั้ง 10 ประเทศมาจากภูมิหลังที่ภาษาอังกฤษไม่ใช่ภาษาแม่ และวัตถุประสงค์ในการใช้ภาษาเป็นไปเพื่อการสื่อสารที่แท้จริง (Practical Purposes) มากกว่าจะใช้คล้ายตามวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง เช่น การใช้คำสแลง สำนวน สุภาษิต คำกริยาวลี หรือ การเล่นคำ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการสื่อสารในระดับสากล และจากการที่ใช้เป็นภาษากลางเพื่อการติดต่อ ลักษณะหรือรูปแบบของภาษาอังกฤษมีแนวโน้มที่จะไม่เป็นแบบมาตรฐานเสียส่วนใหญ่ (Kirkpatrick, 2010a) นอกจากนี้ หน้าที่ของ ELF ในอาเซียนมิได้เป็นไปเพื่อการทำงานระหว่างสมาชิกต่างองค์กรหรือใช้เพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) เท่านั้น แต่ยังใช้เพื่อเป็นขบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) ซึ่งค่อย ๆ เปลี่ยนจากสถานะการเป็นภาษาต่างประเทศ มาเป็นภาษาแห่งการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความหลากหลายทั้งทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และภาษาถิ่นที่มีมากกว่า 1,000 ภาษา (Kachru & Nelson, 2006 ; Kirkpatrick, 2010b) ดังนั้น ในด้านการเรียนการสอน ครูผู้สอน รวมถึงผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาภาษาอังกฤษ ควรพิจารณาแนวทางในการจัดระเบียบวิธีการสอนหรือจัดสาระมาตรฐานการเรียนรู้ของ ELF ที่รวมถึงการพิจารณาการแปรของภาษาที่ก่อให้เกิดความหลากหลายของภาษาอังกฤษในอาเซียน ซึ่งจะขอล่าวในลำดับต่อไป

การแปรของภาษาอังกฤษในอาเซียน

ได้มีความพยายามที่จะศึกษาลักษณะการแปรของภาษาอังกฤษที่เกิดขึ้นในอาเซียนทั้งทางด้านการออกเสียง สำเนียง การใช้คำ และการใช้ไวยากรณ์ ซึ่งงานศึกษาส่วนใหญ่จะศึกษาความแตกต่างด้านการออกเสียง เพราะเสียงเป็นหน่วยเล็กที่สุดของภาษาที่เกิดการแปรได้ง่ายที่สุด (Kirkpatrick, 2010b) ซึ่งลักษณะการออกเสียงของภาษาอังกฤษที่เป็น ELF แบบอาเซียน พบสรุปได้ดังนี้ (Bolton, 2008 ; Detering & Kirkpatrick, 2006 ; Kirkpatrick, 2010b)

ตารางที่ 2

ตัวอย่างการแปรเสียงของภาษาในอาเซียน

จากตัวอย่างบางส่วนในการแปรเสียงของ ELF ในตารางที่ 2 ที่มีการแทนเสียง ลดรูปหรือการทำเสียงให้ออกง่ายขึ้น ถือเป็นธรรมชาติที่ภาษาย่อมมีการแปรโดยเฉพาะการแปรคุณลักษณะของเสียง และเสียงที่แปรเหล่านี้ก็เกิดขึ้นในกลุ่มผู้ใช้ภาษาอังกฤษในแบบอื่นๆ เช่นกัน แต่ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การแปรเสียงเหล่านี้ไม่ทำให้เกิดการสื่อสารไม่เข้าใจแต่อย่างใด (Deterding & Kirkpatrick, 2006) ส่วนด้านการใช้คำและไวยากรณ์พบว่าผู้ใช้ภาษาอังกฤษในกลุ่มประเทศวงนอกมักทำไวยากรณ์ให้ง่ายขึ้น โดย Kirkpatrick (2010b) ได้ศึกษาการเลือกใช้กาลประโยค (Tense) ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูสอนภาษาอังกฤษจาก 10 ประเทศในสมาชิกในกลุ่มอาเซียน พบว่ามีการใช้กาลประโยคแบบปัจจุบันธรรมดา (Present Simple) มากที่สุด รองลงมา คือ ประโยคอดีตธรรมดา (Past Simple Tense) ส่วนประโยคที่เนื้อความซับซ้อนหรือต้องผันตามกาลเฉพาะเจาะจงมีการใช้ค่อนข้างน้อยมาก ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ยกย่องได้คือ ผู้ใช้พยายามที่จะเลี่ยงใช้ลักษณะประโยคที่ซับซ้อนเพื่อทำให้การสื่อสารนั้นๆ เกิดความเข้าใจมากที่สุด อีกทั้งยังเลี่ยงใช้คำหรือสำนวนในภาษาของตนเอง ทั้งนี้เพราะตระหนักถึงความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ใช้ภาษา โดย Kirkpatrick (2008, 2010b) ได้สรุปลักษณะด้านไวยากรณ์ที่พบใน ELF ในกลุ่มอาเซียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. มีการยืดหยุ่นต่อการใช้นำนานาม (Articles) ทั้งที่เจาะจงและไม่เจาะจง เช่น *I know when we touch money issue it can be very controversial.*
2. ละการใช้รูปบอกพหูพจน์ในคำนามที่เป็นมาตราวัด เช่น *One three time or four time a years* (แต่พบการเติม ‘s’ ที่ years)
3. ไม่มีรูปการใช้กาลเวลาที่บอกอดีต เช่น *I couldn't see, that's why I just sit and take a rest*
4. ใช้บุพบทไม่ถูกบริบท เช่น *and the second purpose is to seek for a discussion*
5. การผันคำกริยาปรกติและอปรกติ ที่ไม่เป็นไปตามกฎไวยากรณ์ เช่น *Yesterday John seen the ecclipses, Mary heard the good news*
6. ใช้คำกริยาไม่สอดคล้องกับประธาน เช่น *They was the last ones.*
7. ใช้ปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ เช่น *He didn't see nothing.*
8. ตัดหรือไม่มีกริยาช่วย เช่น *She smart, We going as soon as possible*
9. มักจะไม่เติม s กับกริยาที่ใช้กับบุรุษที่สาม เช่น *She like*
10. ตั้งคำถามท้ายประโยคบอกเล่าหรือปฏิเสธ (Question tag) ไม่ถูกต้อง
11. แยกการใช้รูปคำนามนับได้และนับไม่ได้ ไม่ชัดเจน

จากตัวอย่างลักษณะไวยากรณ์ที่ไม่เป็นตามกฎข้างต้น ยังพบมากในภาษาอังกฤษในแบบต่างๆ รวมถึงภาษาพูดแบบไม่เป็นทางการของคนอังกฤษ (British Vernaculars) ด้วยเช่นกัน เห็นได้ว่าลักษณะไวยากรณ์ของ ELF ในกลุ่มอาเซียนนี้มีแนวโน้มที่เป็นแบบไม่มาตรฐานซึ่งเป็นผลมาจากการแปรทางภาษาที่แสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษมิได้มีเพียงแบบแผนเดียว อย่างไรก็ตามการจะยอมรับหรือปรับความเข้าใจกับการแปรทางภาษาอังกฤษที่ทำให้เกิดความหลากหลายที่กล่าวมานี้ ขึ้นอยู่กับเจตคติเป็นสำคัญ ซึ่งจะขอลงในลำดับต่อไป

เจตคติต่อภาษาอังกฤษที่หลากหลาย

แนวคิดที่สนับสนุนต่อภาษาอังกฤษที่หลากหลาย ที่ไม่ควรยึดแบบแผนการใช้ภาษาตามแบบเจ้าของภาษา

เริ่มมีในราว ค.ศ. 1960 ที่ Halliday, McIntosh & Stevens (1964) ได้อ้างว่าผู้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ไม่มีสิทธิอ้างความเป็นเจ้าของภาษาอังกฤษได้อีกต่อไป (English Speakers Could No Longer Claim "Ownership") โดยหน้าที่ของภาษาอังกฤษเป็นเพียงภาษาที่ใช้ช่วยในการสื่อสารระดับนานาชาติ แม้แต่เสียงสะท้อนจาก Gordon Wu ผู้ถือหุ้น Hopewell Holding ได้ให้สัมภาษณ์ในวารสาร Far Eastern Economic Review ในปี 1996 ว่า ภาษาอังกฤษไม่ได้เป็นภาษาอาณานิคมอีกต่อไป (English is No Longer Some Colonial Language) (Kirkpatrick, 2000) ซึ่งความคิดเห็นที่ว่านี้สนับสนุนแนวคิดของ WEs ที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นครูผู้สอนจึงไม่ควรปฏิเสธการแปรของภาษาอังกฤษทั้งทางด้านการออกเสียง คำศัพท์รูปแบบประโยค และสัมพันธสาร (Discourse) ที่คนทั่วโลกใช้กัน อย่างไรก็ตาม งานศึกษาด้านเจตคติต่อภาษาอังกฤษที่หลากหลายส่วนใหญ่ มักจะศึกษาด้านการออกเสียงหรือสำเนียง เนื่องจากหน่วยเสียงสังเกตได้ง่ายที่สุดและประเมินคุณค่าตามความรู้สึกได้ทันทีเมื่อได้ยิน มีงานศึกษาวิจัยหลายงานที่ศึกษาเจตคติของผู้ใช้ภาษาหรือผู้เรียนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาที่มีต่อสำเนียงภาษาอังกฤษ พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีความปรารถนาที่จะออกเสียงหรือมีสำเนียงคล้ายหรือเหมือนเจ้าของภาษามากที่สุด (Chiba, Matsuura & Yamamoto, 1995 ; Li, 2009 ; Sung, 2013 ; Tokumoto & Shibata, 2011) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ นราริปีจินดาพิทักษ์ (2552) ที่พบว่า นักศึกษาวิชาเอกภาษาอังกฤษคนไทยมีความชื่นชมและมีเจตคติที่ดีต่อสำเนียงภาษาอังกฤษในกลุ่มประเทศวงในมากกว่าผู้พูดในกลุ่มประเทศวงนอกและในกลุ่มขยายอย่างมีนัยสำคัญ โดยนักศึกษาให้เหตุผลว่าสำเนียงภาษาอังกฤษของผู้ใช้ในกลุ่มประเทศวงในมีความเป็นสากล มีมาตรฐาน และเข้าใจได้ดี นอกจากนี้ผลงานวิจัยยังได้สะท้อนการเหยียดทางภาษาที่มีต่อคุณสมบัติของผู้พูดผ่านสำเนียงทางภาษาด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ไม่เพียงแต่เจตคติของผู้เรียนที่ชื่นชอบต่อสำเนียงเจ้าของภาษา ครูผู้สอนต่างก็ตัดสินใจคุณค่าต่อสำเนียงเจ้าของภาษาเช่นกัน โดยงานศึกษาของ Takagishi (2012) พบว่าครูผู้สอนที่อยู่ในประเทศในกลุ่มนอกและกลุ่มขยายมีความชื่นชอบต่อสำเนียงของเจ้าของภาษาซึ่งเป็นเป้าหมายในการสอนและถือเป็นสำเนียงในอุดมคติของตน ซึ่งผลการศึกษาด้านเจตคติของผู้เรียนและผู้สอนที่ให้คุณค่าต่อสำเนียงแบบเจ้าของภาษานั้นมิได้สร้างความแปลกใจแต่อย่างใด ดังที่ Renandya (2012) ได้กล่าวไว้ว่า ต้นแบบที่เป็นเจ้าของภาษายังคงใช้อยู่อย่างแพร่หลายในการสอนภาษาอังกฤษทั่วโลก เนื่องจากอิทธิพลของแนวคิดการเรียนการสอนที่เน้นความสำคัญของต้นแบบภาษาอังกฤษของเจ้าของภาษา (Native Speakers-Based Pedagogy) ที่ตัดสินใจว่าการทำให้ง่ายลงของภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษากลางที่ใช้ในการสื่อสารถูกมองเป็นข้อผิดพลาด อีกทั้งสังคมมักจะตีตราสำเนียงที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาเป็นสำเนียงที่ด้อย (Low Prestige) (Li, 2009) ด้วยสาเหตุนี้ทำให้ผู้เรียนไทยส่วนใหญ่มีความปรารถนาที่อยากมีสำเนียงให้เหมือนหรือคล้ายเจ้าของภาษามากที่สุด แม้จะขัดแย้งกับสภาพการณ์จริงที่ผู้เรียนเองยังไม่มี ความมั่นใจในการออกเสียงหรือไม่กล้าใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารกับชาวต่างชาติแต่อย่างใด

สาเหตุที่ทำให้ผู้สอนภาษาอังกฤษที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา รวมถึงผู้สอนคนไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการใช้ภาษาอย่างถูกต้องตามแบบแผนนั้นมาจากหลากหลายสาเหตุ แต่สาเหตุที่ได้มีการกล่าวถึงคือ นโยบายในหลักสูตรการเรียนการสอนที่ยึดต้นแบบของเจ้าของภาษาเป็นพื้นฐานของหลักสูตร ที่มีแนวคิดที่ผู้เรียนควรต้องเรียนภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษา โดยเฉพาะเจ้าของภาษาที่มีการศึกษา (Educated Native Speakers of English) ควรใช้เป็นต้นแบบและถือเป็นมาตรฐาน (Brown, 2012) ซึ่งสอดคล้องกับ McKay (2002) ที่กล่าวว่าครูผู้สอนในทุกกลุ่มประเทศทั้งวงใน วงนอก และวงขยาย ซึ่งรวมถึงประเทศไทยยังคงใช้ประสบการณ์การเรียนการสอนแบบเดิมๆ

ที่ได้รับอิทธิพลจากแนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching - CLT) โดยแนวคิดดังกล่าวนี้ Holliday (2006) เรียกเป็นลัทธิผู้พูดที่เป็นเจ้าของภาษา (Native-Speakerism) ที่ตั้งอยู่ในกรอบแนวคิดที่ว่าการสอนควรขึ้นอยู่กับต้นแบบของเจ้าของภาษาและเนื้อหาด้านวัฒนธรรมควรขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของผู้พูดภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษา นอกจากนี้ยังรวมถึงแนวคิดที่ผู้สอนได้จากการเรียนรู้ทางภาษา (Language Acquisition) ที่มักจะเน้นในทฤษฎีภาษาระหว่างการเรียนรู้ (Interlanguage Theory) ของ Selinker (1972) ที่มีแนวคิดที่เน้นการวิเคราะห์ความผิดพลาด (Error Analysis) ซึ่งหากผู้เรียนผลิตภาษาต่างไปจากภาษาเป้าหมายที่ถือว่าเป็นบรรทัดฐานของการเรียนรู้ จะถือว่าเป็นข้อผิดพลาดทางภาษา จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้การเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยยังคงเน้นย้ำแต่ความถูกต้อง ให้เป็นไปตามแบบของเจ้าของภาษาเดิม โดยมักจะไม่นำถึงเหตุและปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ดี การปรับเปลี่ยนเจตคติและยอมรับความหลากหลายของภาษาอังกฤษในกลุ่มพลเมืองอาเซียน ขึ้นอยู่กับความเข้าใจกันระหว่างผู้พูด (Intelligibility) (Jenkins, Cogo, & Dewey, 2011 ; Kirkpatrick, 2012 ; Nelson, 2011) ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของการสื่อสาร โดยคำ Intelligibility มีรากศัพท์มาจากคำกริยาในภาษาละติน Intellegre แปลว่า ความเข้าใจ หรือการรับรู้ (To Perceive) (Nelson, 2008) ซึ่งประเด็นการศึกษาความเข้าใจกันระหว่างผู้พูดที่ใช้ ELF มักจะศึกษาความเข้าใจร่วมด้านการออกเสียง มากกว่าด้านระดับคำหรือด้านลักษณะทางไวยากรณ์ (Nelson, 2008 ; Takagishi, 2012 ; Watterson, 2008) และโดยส่วนใหญ่จะศึกษาความเข้าใจระหว่างกัน โดยการเปรียบเทียบสำเนียงเจ้าของภาษาเดิม (Kirkpatrick, 2012) จากงานศึกษาพบว่าคู่สนทนาที่ใช้ ELF ซึ่งมีสำเนียงและออกเสียงแตกต่างกัน สามารถสื่อสารเข้าใจซึ่งกันและกันได้ เพราะใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารอื่นๆ เข้าช่วย (Jenkins, 2006) และความต่างในหน่วยเสียง เป็นเพียงสาเหตุย่อยของความไม่เข้าใจระหว่างกัน ซึ่งความเข้าใจร่วมระหว่างกันเป็นเรื่องของระดับการรับรู้ที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้พูดที่เคยมีประสบการณ์ตรงต่อสำเนียงนั้นๆ (Nelson, 2011) ส่วนความเข้าใจระหว่างกันด้านการเลือกใช้คำหรือลักษณะของไวยากรณ์ พบว่ามีแนวโน้มที่ผู้ใช้ภาษาจะยอมรับไวยากรณ์ที่ไม่เป็นแบบมาตรฐาน ซึ่งการใช้ไวยากรณ์ที่ไม่เป็นมาตรฐานในภาษาอังกฤษที่หลากหลายตามแนวคิดของ WEs และ ELF ถือเป็นสิ่งที่ยอมรับได้

เห็นได้ว่าลักษณะของภาษาอังกฤษที่เกิดขึ้นในการสื่อสารจริงไม่ได้เป็นแบบมาตรฐานตลอดเวลาและลักษณะภาษาแบบไม่เป็นทางการนั้นเกิดขึ้นในทุกๆ ภาษา ดังนั้นมุมมองการใช้ภาษาอังกฤษในอาเซียนไม่ควรพิจารณาภาษาในเชิงที่เคร่งครัดในระบบภาษาที่รูปแบบและการใช้ต้องเป็นไปตามแบบมาตรฐาน แต่ควรพิจารณาบนพื้นฐานในเชิงปฏิบัติหรือความเป็นจริง (Practical-Based Perspective) และประเมินผลผลิตทางภาษาของผู้พูดที่เป็นอยู่จริง ซึ่งหน้าที่ของ ELF มิได้มีหน้าที่เพียงเพื่อการสื่อสารระหว่างกัน แต่ยังมีหน้าที่เพื่อใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เป็นผลผลิตที่เกิดจากการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้การพิจารณาการใช้ภาษาอังกฤษของพลเมืองอาเซียนต้องไม่มองที่มีมิติในทางภาษาศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณามิติด้านสังคม วัฒนธรรม สื่อต่างๆ และอุดมการณ์การเรียนภาษาอังกฤษที่สอดคล้องกับการใช้ภาษาในยุคปัจจุบันด้วยเช่นกัน (Park & Wee, 2011)

ข้อเสนอแนะในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในบริบทอาเซียน

สิ่งที่ท้าทายครูผู้สอนตอนนโยบายเพื่อเตรียมพร้อมด้านภาษาของประเทศไทย คือ การที่ยังไม่มีนโยบายทางการศึกษาเพื่อ ELF และยังไม่มีแนวปฏิบัติเพื่อใช้ในการเรียนการสอนอย่างชัดเจน (Baker, 2012) อีกทั้งจากกฎบัตรข้อบัญญัติก็ไม่ได้มีการระบุถึงรายละเอียดในความหลากหลายของการใช้ภาษาอังกฤษในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นด้านการสะกดคำ ใช้คำศัพท์ หรือด้านไวยากรณ์ แต่อย่างใด (Kirkpatrick, 2010a) อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดวิธีการสอนเพื่อสนองต่อ ELF ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนและยังเป็นประเด็นที่ได้รับการถกเถียงอยู่ ถึงการสมควรหรือไม่ที่จะปฏิเสธความเป็นมาตรฐานทางภาษา หรือยอมรับความไม่เป็นมาตรฐานได้มากนักเพียงใด อย่างไรก็ตาม ผู้สอนยังคงต้องยึดหลักการสอนทั่วไปที่ย่อมต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ความต้องการทางด้านภาษาในระดับต่างๆ และความต้องการของผู้เรียนและองค์กร เป็นต้น รวมถึงการวัดผลที่ควรประเมินให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนนั้นๆ โดยไม่ควรยึดแต่การประเมินที่ใช้เกณฑ์ตามแบบเจ้าของภาษาเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน โดยบทความนี้ขอรวบรวมข้อเสนอแนะการสอน ภาษาอังกฤษในบริบทอาเซียน โดยคำนึงถึงหน้าที่ที่ใช้เพื่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรมระหว่างพลเมืองอาเซียนทุกคน โดยมีได้เจาะจงผู้เรียนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนี้

ด้านการฟังและพูด ผู้สอนจำเป็นต้องเสริมสร้างการตระหนักรู้เกี่ยวกับการออกเสียงหรือสำเนียงที่หลากหลายของภาษาอังกฤษในระดับสากลรวมถึงในภูมิภาคอาเซียน โดยเลือกสื่อการสอนที่เป็นจริงที่อาจได้จากวัฒนธรรมสมัยนิยมที่มีหลากหลายรูปแบบ เช่น ภาพยนตร์ ดนตรี งานโฆษณา เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนฝึกฟังตัวอย่างของการออกเสียงและสำเนียงที่แตกต่างจากต้นแบบที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา แต่สามารถสื่อและเข้าใจซึ่งกันและกันได้ อย่างไรก็ตาม ผู้สอนยังคงต้องแนะนำทักษะการออกเสียงโดยเน้นลักษณะเสียงที่เป็นแก่นที่มีความสำคัญ (Core Feature) ต่อความเข้าใจเพราะหากออกเสียงผิด อาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไป แต่หากลักษณะเสียงใดที่ไม่ได้เป็นแก่น หรือเป็นเพียงความต่างในหน่วยเสียงย่อยหรือเน้นเสียงหนักเบาที่แตกต่างไปบ้าง แต่ไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านความเข้าใจซึ่งกันและกันก็ไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดมากเกินไปจนทำให้ผู้เรียนขาดความมั่นใจ ไม่กล้าพูด (Jenkins, 2002) ผู้สอนควรสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในสำเนียงของตน โดยไม่จำเป็นต้องเลียนแบบสำเนียงของเจ้าของภาษาเหมือนอย่างแต่ก่อน แต่ควรระวังการออกเสียงของคำบางคำที่มีผลต่อความเข้าใจในการสื่อสารนั้นๆ

ด้านการใช้คำหรือไวยากรณ์ ได้มีการศึกษาที่แสดงว่าการละการใช้รูปหรือคำที่ไม่เป็นแบบมาตรฐานมิได้ก่อให้เกิดการติดขัดหรือสื่อสารไม่รู้เรื่องแต่อย่างใด (Park & Wee, 2011) ส่วนด้านการใช้สำนวนระหว่างประเทศอาเซียนด้วยกัน ไม่ถือเป็นการใช้เพื่อการสื่อสารหลัก จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรถูกต้องกังวลมากนัก ซึ่ง Kirkpatrick (2008) ได้ศึกษากับกลุ่มครูสอนภาษาอังกฤษในกลุ่มอาเซียน พบว่าไม่มีใครใช้สำนวนในการสื่อสาร เนื่องจากผู้พูดเลือกใช้คำ หรือสำนวนท้องถิ่น ที่อาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ของผู้ใช้ภาษาที่ต้องการให้ผู้ฟังสื่อสารอยู่ด้วยนั้นเข้าใจมากที่สุด ซึ่งในการสอน ELF ควรเน้นความเข้าใจระหว่างกันระดับนานาชาติ เป็นสำคัญ

นอกจากนี้ การสอนไม่ควรมุ่งสอนในด้านทักษะทางภาษาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาทักษะด้านภาษาศาสตร์เชิงสังคม (Sociolinguistics) วัจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatics) การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Intercultural Communication) และทักษะในการปฏิสัมพันธ์ในแต่ละสถานการณ์ (Transactional Interaction) ควบคู่ไปด้วย ซึ่งบทความนี้ไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวได้อย่างครบถ้วน ผู้สอนเองควรค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม โดยเนื้อหาในด้านดังกล่าวกำลังได้รับความนิยมในงานศึกษาวิจัยด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

แต่สิ่งหนึ่งที่คุณสอนจำเป็นต้องทำ คือ การเลือกสื่อการสอนต่างๆ หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกไม่เพียงแต่เรียนภาษาอังกฤษ แต่ต้องรู้สึกว่าคุณมีสิทธิในการใช้ภาษาอีกภาษาหนึ่ง โดยที่ตนยังคงอัตลักษณ์ของตนเองอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับนักการศึกษาทางภาษาในปัจจุบันที่กำลังให้ความสำคัญของการหาวิธีที่จะรักษาคุณค่าหรือค่านิยมของท้องถิ่น วัฒนธรรมและภาษาในบริบทการใช้ภาษาทั่วโลก (Erling, 2005) ดังนั้น ผู้สอนควรจัดเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนภาษาที่เกี่ยวข้องกับประเทศในอาเซียนด้วยกัน เช่น วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมหลักในแต่ละประเทศที่คุณเรียนต้องสื่อสารด้วยเพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกตและเข้าใจถึงความแตกต่างในด้านวัฒนธรรมและสังคมต่อการใช้ภาษาอังกฤษที่แตกต่างกันของพลเมืองอาเซียนควบคู่กันไป โดยผู้สอนจะต้องมีความใคร่รู้ และกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศในอาเซียนด้วยเช่นกัน ซึ่งการจัดหาสื่อการสอนที่มีเนื้อหาที่คุณเรียนสนใจและสามารถนำมาใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษในแบบที่หลากหลายในปัจจุบันมีอยู่หลายช่องทาง เช่น ทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือสื่อออนไลน์ ทั้งนี้ต้องยอมรับว่าสำนักพิมพ์ที่จัดพิมพ์หนังสือหรือตำราเรียนภาษาอังกฤษที่มีเนื้อหาด้านเอเชียยังมีอยู่น้อยมาก และสื่อการสอนส่วนใหญ่ยังคงนำเสนอแต่วัฒนธรรมแบบเดียว (Monocultural Approach) และรวมถึงการใช้ตัวละครและเนื้อหาข้อความที่มาจากกลุ่มแองโกล-ยูโรเปียน (Anglo-European Characters and Texts) เสียเป็นส่วนใหญ่ (Matsuda, 2002) ซึ่งการใช้ประโยชน์จากการพัฒนาทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและอินเทอร์เน็ต เป็นการสนับสนุนแนวคิดของการใช้ภาษาอังกฤษในปัจจุบันที่ว่า ไม่ควรที่จะพึ่งพิงอยู่แต่สถาบันสิ่งพิมพ์หรือสื่อสารมวลชนในรูปแบบวิทยุหรือโทรทัศน์ที่มีอิทธิพลหรือเป็นผู้กำหนดแบบแผนทางภาษาในแบบเดิมๆ อีกต่อไป

นอกจากนี้ ผู้สอนควรได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการที่ให้ความสำคัญต่อความเข้าใจในภาษาอังกฤษที่หลากหลาย มากกว่าการยึดติดในอุดมการณ์การสอนแบบเดิมๆ ที่เน้นความเป็นมาตรฐานหรือยึดแบบตามเจ้าของภาษา โดยมีการให้ความรู้ด้านแนวคิดของ WEs EIL และ ELF และที่สำคัญที่สุด คือ การนำพาตนเองเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์สื่อสารกับพลเมืองอาเซียนด้วยกัน เพราะเชื่อว่าย่อมส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนมุมมองและเจตคติด้านการสอน โดยเฉพาะการสอนการออกเสียง และการมีประสบการณ์ตรงต่อภาษาอังกฤษที่มีความหลากหลายนั้นมีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังความอดทน ความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งเป็นการสร้างทักษะในการปฏิสัมพันธ์ต่อพลเมืองอาเซียนด้วยกันอย่างราบรื่นต่อไป (Takagishi, 2012)

สรุป

บทบาทของครูผู้สอนสอนภาษาอังกฤษที่ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายหรือหลักสูตรเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ควรดำเนินไปอย่างเข้าใจและมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางเพื่อสื่อสารกับพลเมืองในอาเซียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายทางภาษาควรมีการตกลง เสนอแนะทิศทางให้ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนในการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม แม้แนวปฏิบัติของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในปัจจุบันยังคล่องตัว แต่สิ่งที่คุณสอนสามารถทำได้ก่อนคือทำความเข้าใจด้วยเจตคติที่เปิดกว้างต่อภาษาอังกฤษในหลายๆ รูปแบบ ทั้งในเอเชียและทั่วโลก และนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนตามความต้องการและจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มผู้เรียนที่ต่างกันอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในสิทธิที่จะใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในการเป็นพลเมืองอาเซียนและพลเมืองโลกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- นราธิป จินดาพิทักษ์. (2552). การศึกษาเชิงทัศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยต่อความหลากหลายของ **ภาษาอังกฤษ**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษานานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Baker, W. (2012). English As A Lingua Franca in Thailand: Characterisations and Implications. **Englishes in Practice**. 1, 18-27.
- Bolton, K. (2008). English in Asia, Asian Englishes, and the Issue of Proficiency. **English Today**. 24(2), 3-12.
- Brown, J. D. (2012). EIL Curriculum Development. In L. Alsagoff, G. W. Hu, S. L. McKay & W. A. Renandya (Eds.). **Principles and Practices for Teaching English As An International Language** (pp. 147-167). New York: Routledge.
- Canagarajah, S. (2013). Redefining Proficiency in Global English. In N. T. Zacharias and C. Manara (Eds.). **Contextualizing The Pedagogy of English As An International Language: Issues and Tensions**. (pp. 2-11). Cambridge: Cambridge Scholars publishing.
- Chiba, R ; Matsusura, H. & Yamamoto, A. (1995). Japanese Attitudes Towards English Accents. **World Englishes**. 14, 77-86.
- Crystal, D. (2003). **English As A Global Language**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Deterding, D. & Kirkpatrick, A. (2006). Emerging South-East Asia Englishes and Intelligibility. **World Englishes**. 25 (3/4), 391-409.
- Erling, E. J. (2005). The Many Names of English. **English Today**. 21(1), 40-44.
- Firth, A. (1996). The Discursive Accomplishment of Normality. On 'lingua franca' English and Conversation Analysis. **Journal of Pragmatics**. 26(2), 237-259.
- Halliday, M. A. K ; McIntosh, A & Stevens, P. (1964). **The Linguistic Sciences and Language Teaching**. London: Longman.
- Honna, N & Takeshita, Y. (1998). On Japan's Propensity for Native Speaker English: A Change in Sight. **Asian Englishes**. 1 (1), 117 - 137.
- Holliday, A. (2006). Native - Speakersism. **ELT Journal**. 60(4), 385-387.
- Jenkins, J. (2002). A Sociolinguistically Based, Empirically Researched Pronunciation Syllabus for English An International Language. **Applied Linguistics**. 23(1), 83-103.
- Jenkins, J. (2006). Current Perspectives on Teaching World Englishes and English As A Lingua Franca. **TESOL Quarterly**. 40(1), 157-181.
- Jenkins, J.; Cago A. & Dewey, M. (2011). Review of Developments in Research into English As A Lingua Franca. **Language Teaching**. 44(3), 281-315.

- Kachru, B. B. (1982). **The Other Tongue: English Across Cultures**. Urbana: University of Illinois Press.
- Kachru, Y. & Nelson, L. C. (2006). **World Englishes in Asian Contexts**. Hong Kong: Hong Kong Univeristy Press.
- Kirkpatrick, A. (2000). English As An Asian Language. **The Guardian**. Retrived February 8, 2014, from <http://theguardian.com/education/2000/nov/23/tefl.guardian.com>
- Kirkpatrick, A. (2008). Learning English and Other Languages in Multilingual Settings. **Australian Review of Applied Linguistics**. 31(3), 1-11.
- Kirkpatrick, A. (2010a). **English As A Lingua Franca in ASEAN: The Multilingual Model**. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Kirkpatrick, A. (2010b). Researching English As A Lingua Franca in Asia: the Asian Corpus of English (ACE) Project. **Asian Englishes**. 13(1), 4-48.
- Kirkpatrick, A. (2012). English As An International Language in Asia: Implications for Language Education. In A. Kirkpatrick & S. Roland (Eds.). **English As An International Language in Asia: Implications for Language Education**. (pp. 29-44). New York: Routledge.
- Kubota, R. & Ward, L. (2000). Exploring Linguistic Diversity Through World Englishes. **English Journal**. 80-86.
- Li, D. C. S. (2009). Researching Non-Native Speakers' Views Toward Intelligibility and Identity: Briding the Gap Between Moral High Grounds and Down-to-Earth Concerns. In F. Sharifan (Ed.). **English As An International Language: Perspectives and Pedagogical Issues**. (pp. 81-118). Bristol: Multilingual Matters.
- Matsuda, A. (2002). "International Understanding" Through Teaching World Englishes. **World Englishes**. 21(3), 436-440.
- McKay, S. (2002). **Teaching English As An International Language**. Oxford: Oxford University Press.
- McKay, S. (2003). Toward An Appropriate EIL Pedagogy: Re-Exmaming Common ELT Assumptions. **International Journal of Applied Linguistics**. 13(1), 1-22.
- Modiano, M. (1999). International English in The Global Village. **English Today**. 15(2): 22-28.
- Nelson, C. (2008). Intelligibility Since 1969. **World Englishes**. 27(3), 297-308.
- Nelson, C. (2011). **Intelligibility in World Englishes**. New York: Routledge.
- Park, J. S. Wee, L. (2011). A practice Based Critique of English As A Lingua Franca. **World Englishes**. (30)3, 360-374.
- Renandya, W. D. (2012). Teacher Roles in EIL. **The European Journal of Applied Linguistics and TEFL**. 1(2), 65-80.

- Swann, J ; Deumert, A ; Lillis, T. & Mesthrie, R. (2004). **A Dictionary of Sociolinguistics**. Tuscaloosa: The University Alabama Press.
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. **International Review of Applied Linguistics**. 10(3), 209-241.
- Sung, C. C. M. (2013). 'I Would Like to Sound Like Heidi Kum': What Do Non-Native Speakers Say About Who They Want to Sound Like?. **English Today**. 29(2), 17-21.
- Takagishi, R. (2012). Non-Native English Teachers' Views Towards Pedagogic Goals and Models of Pronunciation. **Asian Englishes**. 15(2), 108-130.
- Tokumoto, M. & Shibata, M. (2011). Asian Varieties of English: Attitudes Towards Pronunciation. **World Englishes**. 30(3), 392-408.
- Watterson, M. (2008). Repair of Non-Understanding in English in International Communication. **World Englishes**. 27 (3/4), 378-406.
- Widdowson, H. G. (1997). The Forum: EIL, ESL, EFL: Global Issues and Local Interests. **World Englishes**. 16(1), 135-146.